

Κυριάκος Χ. Βαρβαρέσος (1884-1957)

(πενήντα χρόνια από το θάνατό του)

Του κ. **Γεωργίου Σ. ΔΟΝΑΤΟΥ**

Καθηγητού, Κοσμήτορα της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Καθηγητής Κυριάκος Βαρβαρέσος υπήρξε ένας διακεκριμένος και διορατικός οικονομολόγος, έξοχος πανεπιστημιακός δάσκαλος, διαπρεπής δημόσιος άνδρας που κατέλαβε υψηλά δημόσια αξιώματα, τα οποία ετίμησε με τη συνεπή και έντιμο στάση του. Ήταν ένας ειλικρινής, με υποδειγματικό ήθος, «άνθρωπος».¹

Ο Βαρβαρέσος γεννήθηκε στην Αθήνα στις 4 Μαρτίου του 1884. Η καταγωγή του ήταν από τα Βάτικα της Λακωνίας. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου έλαβε διδακτορικό δίπλωμα το 1906, με θέμα διατριβής: «Η θεωρία του πληθωρισμού». Το 1908 πέτυχε σε διαγωνισμό του Πανεπιστημίου Αθηνών για σπουδές στα οικονομικά, με έμφαση στη Στατιστική, και φοίτησε ως υπότροφος για τρία χρόνια στα Πανεπιστήμια του Μονάχου και του Βερολίνου. Στο Βερολίνο έκανε πρακτική άσκηση εννέα μήνες στο πρωσικό και γερμανικό γραφείο Στατιστικής, όπου απέκτησε σημαντικές εμπειρίες. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα το 1911, διορίσθηκε τμηματάρχης Στατιστικής στο Υπουργείο Γεωργίας, Εμπορίου και Εργασίας και το 1913 προήχθη σε διευθυντή του Υπουργείου. Το 1916 αποσπάσθηκε στο Υπουργείο Επισιτισμού, ως γενικός διευθυντής, όπου παρέμεινε ως το 1918. Κατά το έτος αυτό εξελέγη παμψηφεί Έκτακτος Καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το ίδιο έτος μεταβαίνει σε Λονδίνο και Παρίσι, ως τεχνικός σύμβουλος της ελληνικής αντιπροσωπίας στο Συνέδριο Ειρήνης. Το 1924 εκλέγεται Τακτικός Καθηγητής στην Έδρα της Πολιτικής Οικονομίας της Νομικής Σχολής. Ο Καθηγητής Ιωάννης Πεσμαζόγλου, επίσης Καθηγητής της Νομικής Σχολής, που είχε την τύχη να τον έχει Καθηγητή του, καταθέτει ότι: «ο Βαρβαρέσος υπήρξε αφοσιωμένος και εμπνευσμένος πανεπιστημιακός δάσκαλος». Ακόμη, αναφερόμενος στο εκπαιδευτικό του έργο γράφει: «Τις παραδόσεις του χαρακτήριζε η άνετη ροή διαπιστώσεων και αναλύσεων, η διαύγεια, η εσωτερική συνοχή και η κατεύθυνση προς το τελικό συμπέρασμα. Παρουσίαζε συστηματικά τον προσανατολισμό της θεωρίας της υποκειμενικής αξίας ή των «οριακών αναλύσεων» σε αντιδιαστολή προς την κλασική οικονομική παράδοση».

Το 1923 διατυπώνει τις απόψεις του για την οικονομική επιστήμη στο δημοσίευμα: «Η σημασία των οικονομικών όρων της συνθήκης των Βερσαλλιών», που υπήρξε και το εναρκτήριο μάθημα του στο Πανεπιστήμιο. Το ίδιο έτος δημοσίευσε και τη σημαντική μελέτη: «Αι εμπορικά συμβάσεις και η ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους».

Το 1924 προσλαμβάνεται ως οικονομικός σύμβουλος της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος και υπό την ιδιότητά του αυτή εργάσθηκε στην προπαρασκευή και επιστημονι-

1. Μέρος Εισήγησης σε πρόσφατο Σεμινάριο Οικονομικής Ιστορίας του Προγράμματος Διδακτορικών Σπουδών στην Οικονομική Επιστήμη του Ε.Κ.Π.Α.

κή κατάρτιση της κατά έτη 1927-1928 νομισματικής, τραπεζικής και δημοσιονομικής μεταρρύθμισης και εξυγίανσης, που πραγματοποιήθηκε.

Όταν το 1931 η Μεγάλη Βρετανία εγκατάλειψε το χρυσό κανόνα και υποτίμησε τη στερλίνα, ο Βαρβαρέσος, που ήταν τότε στο Λονδίνο, πήρε θέση προτείνοντας να εγκαταλειφθεί η «μάχη της δραχμής» και να απομακρυνθεί η Χώρα από τη χρυσή βάση. Όμως, η γνώμη του δεν εισακούσθηκε, με αποτέλεσμα την έξαρση των οικονομικών προβλημάτων. Το 1932 καλείται από τον Ελευθέριο Βενιζέλο να αναλάβει το Υπουργείο Οικονομικών, που διατήρησε και στην Κυβέρνηση Αλεξάνδρου Παπαναστασίου, που ακολούθησε, αλλά και στη νέα κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου. Μόλις ανέλαβε τα καθήκοντά του, πήρε σειρά μέτρων, όπως την εγκατάλειψη του χρυσού κανόνα, την υποτίμηση της δραχμής, τη δραχμοποίηση των σε χρυσό και συνάλλαγμα εσωτερικών αξιώσεων και οφειλών, τη διαρρύθμιση του εξωτερικού δημοσίου και ιδιωτικού χρέους, που απετέλεσαν τη βάση της οικονομικής πολιτικής της Χώρας μέχρι το 1941.

Το 1933 διορίσθηκε Υποδιοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος και το 1939 Διοικητής της. Το 1936 εξελέγη τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Το 1941 ακολούθησε την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση στην Κρήτη, στη Μέση Ανατολή και στο Λονδίνο. Κατά τη διάρκεια του πολέμου (1941-1943), έγινε Υπουργός των Οικονομικών στις ελεύθερες κυβερνήσεις στο εξωτερικό και το 1943 διορίσθηκε έκτακτος απεσταλμένος της Χώρας στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη Μεγάλη Βρετανία για τη διαχείριση των οικονομικών και άλλων ζητημάτων της Ελλάδας στις χώρες αυτές. Το 1945 ανέλαβε την Αντιπροεδρία της Κυβέρνησης Βούλγαρη και το Υπουργείο Εφοδιασμού. Όμως, αν και προσπάθησε, οι συνθήκες που επικρατούσαν, αλλά και η γενικότερη αντίδραση στην πολιτική σταθεροποίησης, που ήθελε να επιβάλλει, τον ανάγκασαν να παραιτηθεί, πρώτα από την Κυβέρνηση και αργότερα από τη Διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδος. Ακολούθως, αρχικά διορίσθηκε μέλος της ελληνικής αντιπροσωπείας στην πρώτη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Λονδίνο και τελικά ανέλαβε τη θέση του οικονομικού συμβούλου στη Διεθνή Τράπεζα, στην Ουάσιγκτον.

Το 1951 η Κυβέρνηση Πλαστήρα, μετά την αποτυχία του «Προγράμματος Οικονομικής Ανορθώσεως», ζήτησε από τον Βαρβαρέσο να συντάξει Έκθεση για την αντιμετώπιση του οικονομικού προβλήματος της Χώρας και να προτείνει λύσεις. Ο Βαρβαρέσος προχώρησε σε συστηματική ανάλυση της οικονομικής πραγματικότητας και συνέταξε Έκθεση την οποία υπέβαλε τον Ιανουάριο του 1952. Η έκθεση έδινε έμφαση στην ανάγκη νομισματικής σταθερότητας, ριζικής αναδιοργάνωσης της δημόσιας διοίκησης και εξασφάλισης πολιτικής συναίνεσης και σταθερότητας. Η Έκθεση επεσήμανε τις περιορισμένες, τότε, προοπτικές ανάπτυξης της Χώρας, την ανάγκη για αύξηση του γεωργικού εισοδήματος και τη δυσκολία για ταχεία βιομηχανική ανάπτυξη, ανάπτυξη που ήταν ανάγκη να σχεδιασθεί κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Μετά την υποβολή της Έκθεσης, που, αν και δεν είχε την τύχη που έπρεπε, αποτελεί έργο αναφοράς για τους μελετητές της ελληνικής οικονομίας μέχρι σήμερα, επέστρεψε στη Διεθνή Τράπεζα στην Ουάσιγκτον, όπου και παρέμεινε μέχρι το θάνατο του, τον Φεβρουάριο 1957.

Από την Ουάσιγκτον, το 1953, ο Κυριάκος Βαρβαρέσος, ο εξέχων αυτός άνθρωπος που με την αταλάντευτη στάση του έδειξε τόλμη, υπευθυνότητα και επιστημονική διορατικότητα έναντι των οικονομικών προβλημάτων, που ταλάνιζαν τη Χώρα, καταθέτει το σεβασμό και την εμπιστοσύνη του στον έλληνα πολίτη, γράφοντας στον ακαδημαϊκό Ηλία Βενέζη, μεταξύ των άλλων τα εξής: «Πιστεύω ότι η πρόοδος θα συνεχισθεί και ότι ο λαός μας με την ευφυΐαν του, την ζωτικότητα του και τα ψυχικά του αρετάς θα εξακολουθήσει να κατέχει ιδιάζουσας θέσιν μεταξύ των ελευθέρων εθνών».